MEMURLARIN GREV HAKKI VAR MI?

2 Haziran 2025

Yıldırım Koç

Türkiye'nin 1932 yılından beri üyesi bulunduğu Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) Uluslararası Çalışma Konferansı 2-13 Haziran 2025 günleri 113. Toplantısını Cenevre'de gerçekleştiriyor.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün bu toplantısı Türkiye'de pek önemsenmedi. Esasında önemsenecek bir yanı da yok. Ancak Anayasamızın 90. maddesinde 2004 yılında yapılan değişiklik sonrasında, onaylanmış ILO Sözleşmeleri, memurların ve sözleşmeli personelin grev hakkı açısından son derece önemli. Nedense, kamu çalışanları sendikaları ILO'nun 2004 yılından beri "doğrudan uygulanırlık" kazanmış olan bu Sözleşmelerinde memurlar ve sözleşmeli personel için grev hakkını doğuran düzenlemelerini dikkate almıyorlar.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 26 ve 27.maddeleri grev ve benzeri eylemleri yasaklamaktadır. Bu tür davranışları yaptırımı, memuriyetten çıkarılmadır (M.125/E).

399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye tabi olarak çalışan sözleşmeli personelin de benzeri eylemleri yasaklanmıştır (M.14 ve M.19).

Ancak, 7 Mayıs 2004 tarihinde Anayasamızın 90. maddesine şu hüküm eklenmiştir: "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır."

Diğer bir deyişle, ILO Sözleşmeleri "doğrudan uygulanırlık" kazanmıştır. Onaylanmış ILO Sözleşmeleri ve onları tamamlayan içtihatlarla çelişen iç mevzuat düzenlemeleri "zımnen mülga"dır, "yok" hükmündedir.

ILO'nun 98 sayılı Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkına ilişkin Sözleşmesi 1949 yılında kabul edildi ve Türkiye tarafından 1952 yılında onaylandı.

ILO'nun 87 sayılı Sendika Özgürlüğü ve Sendikalaşma Hakkının Korunması Sözleşmesi 1948 yılında kabul edildi ve Türkiye tarafından1993 yılında onaylandı.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün yetkili organlarının, bu Sözleşmeleri tamamlayan ve bu Sözleşmeleri onaylamış ülkeleri bağlayan bazı kararları aşağıda sunulmaktadır:

ILO Yönetim Kurulu Örgütlenme Özgürlüğü Komitesi, ILO Yönetim Kurulu bünyesindeki 3 işçi, 3 işveren ve 3 hükümet temsilcisinden oluşan bir organdır. Bu Komite'nin kararlarının özetleri belirli aralıklarla yayımlanmaktadır. Bu belgenin son güncelleşmiş biçimi 2018 yılında yayımlanmıştır (*Freedom of Association, Compilation of Decisions of the Committee on Freedom of Association,* Geneva: ILO, 6th edition, 2018). Bu Komite'nin oybirliğiyle aldığı kararlar, ILO Yönetim Kurulu tarafından da oybirliğiyle onaylandıktan sonra ILO Resmi Gazetesi'nde yayımlanır ve bu Sözleşmeleri onaylamış ülkeler açısından bağlayıcılık kazanır.

ILO Yönetim Kurulu Örgütlenme Özgürlüğü Komitesi'nin işveren ve hükümet temsilcisi üyelerinin de onayladığı bir kararına göre, grev hakkı ancak Devlet adına yetki kullanan kamu görevlileri için kısıtlanabilir veya yasaklanabilir. (ILO, 2018, Par.828) Komite'ye göre, kamu görevlisi kavramının çok geniş bir biçimde tanımlanması, bu işçiler için grev hakkının ciddi biçimde kısıtlanması ve hatta yasaklanması anlamına gelebilir. Örgütlenme Özgürlüğü Komitesi bir başka kararında da, kamu görevlisi kavramının çok geniş bir biçimde tanımlanmasının bu işçilerin grev hakkının çok ciddi biçimde kısıtlanması ve hatta

yasaklanması anlamına geleceğini belirttikten sonra, kamu hizmetlerinde grev yasağının yalnızca Devlet adına yetki kullanan kamu görevlileriyle sınırlandırılması gerektiğini belirtmektedir. (ILO, 2018, Par.829)

Komite benzer bir kararında grevlerin (1) kamu hizmetlerinde yalnızca Devlet adına yetki kullanan kamu görevlileri için, veya (2) kelimenin tam anlamıyla temel hizmetlerde (diğer bir deyişle, aksamasıyla nüfusun tümünün veya bir kısmının yaşamını, kişisel güvenliğini ve sağlığını tehlikeye sokacak hizmetler) kısıtlanabileceği veya yasaklanabileceği görüşünü tekrarlamıştır. (ILO, 2018, Par.830)

Bu çerçevede değerlendirme yapan Örgütlenme Özgürlüğü Komitesi, adaletin gerçekleştirilmesinde ve yargıda çalışan kamu görevlilerinin Devlet adına yetki kullanan kişiler olduğunu belirttikten sonra, bu kişilerin grev haklarının kısıtlanabileceği, ertelenebileceği veya hatta yasaklanabileceği görüşündedir. (ILO, 2018, Par.832) Ayrıca, Devlet adına yetki kullanan kamu görevlilerinden olan gümrük görevlilerinin grev yapmasının yasaklanmasının da örgütlenme özgürlüğü ilkelerine aykırı olmadığı belirtilmektedir. (ILO, 2018, Par.833)

Komite bir kararında, Devletin bir işveren olarak öğretmenleri koruma yükümlülüğünün bulunduğu ve bu nedenle öğretmenlerin grev hakkının olmaması gerektiği görüşünün kabul görmediğini belirtmektedir. (ILO, 2018, Par.845) Hatta, eğitim sektöründeki grevin olası uzun dönemli sonuçları da öğretmenlerin grev hakkının yasaklanması için yeterli görülmemiştir. (ILO, 2018, Par.846)

Kamu çalışanları sendikaları, Türkiye tarafından onaylanarak Anayasamızın 90. maddesi uyarınca “doğrudan uygulanırlık” kazanmış olan Sözleşmelerin hükümlerini öğrenmeli ve anti-demokratik kısıtlamaların aşılmasında bunlardan yararlanabilmelidir.

(ILO ile ilgili güncel bilgiler için bkz. https://www.youtube.com/watch?v=1GhSLDPV1kg)